

PRÁVNÍ HISTORIE A SOUČASNOST

Řízení před směnečnými a merkantilními soudy

(K počátkům řízení před soudy činnými ve věcech obchodních)

Ilona SCHELLEOVÁ – Karel SCHELLE

V článku o první kodifikaci směnečného práva¹ jsme se zmínili mimo jiné o tom, že vydání směnečného řádu roku 1763 znamenalo vznik merkantilních a směnečných soudů. Zároveň jsme upozornili, že druhá část tohoto patentu obsahovala procesní pravidla jednání před těmito soudy. V několika odstavcích se tedy k této problematice vrátíme a pokusíme se upozornit na základní charakteristické rysy tohoto procesu.

Procesní pravidla pro soudní řízení byla obsažena ve druhé části směnečného řádu z roku 1763. Z ustanovení zde obsažených vyplývá, že rozhodování směnečných soudů bylo trojinstanční, přičemž v první instanci rozhodovaly směnečné a merkantilní soudy, v druhé apelační směnečné soudy a soudem třetí instance byl Nejvyšší soud – Oberste Justitzstelle sídlící ve Vídni.

Zastavíme se u několika podrobností řízení prvoinstančního, které mimo jiné líčí V. Urfus ve své práci o zdomácnění směnečného práva v českých zemích². Především směnečný soud zasedal dvakrát do týdne (v úterý a ve čtvrtek) neznaje soudních prázdnin. Vedle pravidelných zasedání konal i zasedání mimořádná, zejména tehdy když hrozilo nebezpečí z prodlení.

¹ K 230. výročí kodifikace směnečného práva, Časopis pro právní vědu a praxi, 1, 1993, č. 2, s. 166 – 169.

² V. Urfus: *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha 1959, s. 239 a násl.

Soudní řízení bylo zahájeno na základě písemného žalobního podání, jehož přílohou musela být směnka, z níž žalobce uplatňoval svůj nárok. Žalobu protistraně nedoručoval soud z vlastní iniciativy, ale sám žalobce prostřednictvím soudního zřízení. Na základě žaloby soud předvolal strany k ústnímu řízení. Další postup soudu záležel na tom zda žalovaný podal námitky či nikoli. Nenamítal-li žalovaný nic a směnečný nárok byl dostatečně prokázán, pokusil se soud vyřešit ještě celou věc dohodou stran. Neměl-li žalovaný dlužník po ruce dostatek hotových peněz, vyzval soud žalujícího, aby dlužníkovi poskytl ještě další lhůtu k placení, nebo aby přijal od něho jistotu. V případě, že věřitel tak odmítl učinit, nemohl být k tomu nucen a tak soud ústní řízení ukončil a vydal na další žádost žalobce dlužníkovi adresovaný platební příkaz.

Jiná situace nastala v případě, že dlužník při ústním jednání vznesl námitku, která by měla dilatorní nebo peremptorní účinky či dokonce vylučovala projednání věci. V tom případě soud pokračoval v soudním řízení. Řízení dále plně respektovalo zásadu ústnosti a tak dlužník nebo jeho zmocněnec přednesli svou námitku ústně. Poté žalobce přednesl svou repliku a konečně žalovaný po případě ještě duplikoval žalobcovu repliku. Podmínkou bylo, že se vše muselo odbyvat na jediném soudním roku. Ústní přednesy byly zaneseny do protokolu, který strany musely podepsat. V případě, že šlo o zvlášť důležitou a závažnou námitku, mohl soud stranám uložit, aby své ústní přednesy podaly písemně do tří dnů. Poté se měl soud ještě jednou pokusit o dohodu stran. Pokud se neseťkal s pochopením ani v této fázi řízení měl rozhodnout. Proti jeho rozhodnutí bylo možné podat odvolání, které však muselo být podáno bezprostředně po vyhlášení tohoto rozhodnutí. O přípustnosti odvolání rozhodoval soud za blíže neznámých podmínek. Bylo-li odvolání odmítnuto, zbývalo straně ještě rekurovat. Rekurs bylo možné podat u soudu první instance o zasedání následujícím ihned po publikaci rozhodnutí, proti kterému bylo rekursováno.

V případě, že odvolání nebylo podáno byly spisy vráceny. V opačném případě bylo nezbytné, aby se strany dostavily do soudní kanceláře k rekolacinaci spisů, jejímž účelem bylo přesvědčit se o správnosti spisů, zároveň musely strany zaplatit všechny soudní taxy. Poté byly spisy postoupeny druhé instanci.

Jak již bylo uvedeno, o odvolání rozhodoval Appellations-Wechsel- u. Merkantil-Gericht, jenž byl složen ze šestičlenného senátu za předsednictví prezidenta komerčního konsesu - Appellations-Richter. Řízení před druhoinstančním soudem bylo písemné a rozhodnutí druhoinstanční soud zaslal první instanci k vyhlášení. Odvolání odkládalo vykonatelnost rozhodnutí první instance.

Další fáze řízení mohla nastat jestliže bylo požádáno o revizi u Nejvyššího soudu ve Vídni. Tuto žádost o revizi bylo třeba ohlásit do tří dnů u směnečného soudu druhé instance. Žádost o revizi neměla odkladný účinek rozhodnutí druhé instance. Strana, která o revizi žádala byla povinna vykonat ještě do osmi dnů od vyhlášení rozhodnutí druhé instance a složit v hotovosti nebo rukojmími zajistit složení sedminy sporného peněžního obnosu případně zřídit tzv. cautio iuratoria.

Rovněž exekuční řízení ve věcech směnečných mělo svá specifika.

* * *

S U M M A R Y

The Proceedings before Bills of Exchange and Mercantile Courts

(On the Beginnings of the Proceedings before Commercial Courts)

In our article on the first codification of bills of exchange law we mentioned, among else, that the publication of the Bills of Exchange Act of 1763 entailed the establishment of mercantile and bills of exchange courts. We also added that the second part of the said decree comprised rules of the proceedings before these courts. Therefore we wanted to return in brief to the outlined problem and describe the most characteristic features of the above mentioned proceedings.

The procedural rules governing the proceedings before these courts can be found in the second part of the Bills of Exchange Act of 1763. It provided for three instance proceeding, in which the bills of exchange and mercantile courts decided in the first instance, appellate bills of exchange courts in the second and the Supreme Court - the Oberste Justitzstelle in Vienna in the third.

The authors deal herein especially with the details of the first instance proceedings.